

Kirkelige Forhold og Personligheder i Aarhus Stift i ældre Tid.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

I.

Biskop Erik Mogensen Graves Levned,

fortalt af ham selv.

Den Skik, som endnu følges hist og her paa Landet, at ved Ligbegjængelser den afdødes Levnedsbetegnelse oplæses, var som bekendt i ældre Tid ganske almindelig og har bidraget til, at fyldigere Efterretninger haves om ikke faa Fortids-Personligheder, om hvem vi sikkert ellers nu kun vilde vide lidet eller intet. Undertiden finde vi, at vedkommende med sin Jordefærd for Øje selv har optegnet de vigtigste Tildragelser af sin Levned, i den Hensigt at det skulde benyttes efter hans Død. Det er saaledes Tilfældet med efterfølgende Fremstilling af Aarhus-Bispen Erik Mogensen Graves Levned, der her meddeles efter det originale Haandskrift i Kongl. Bibliothek, Kallske Saml. 532. 4to ¹⁾). En saadan Bestemmelse maatte uvilkaarlig øve sin Indflydelse paa Fremstillingsmaaden, der lettelig derved blev noget tør, men til Gjengjæld vel i Regelen heller ikke kom til at indeholde andet end paalidelige Kjendsgjærninger, om end disse sædvanlig fremstilledes i

¹⁾ Dette synes ikke skrevet med Bispens egen Haand, fra hvilken derimod enkelte Rettelser i Haandskriftet ere.

det for vedkommende fordelagtigste Lys, medens det vel ogsaa kunde ske, at han af en naturlig Beskedenhed undlod at omtale Forhold, som det kan antages, at en taknemmelig Efterslægt eller den velvillige Taler, som paa Begravelsesdagen førte Ordet, sørgede for at faa fremdragne og belyste i den Levnedsskildring, som ved denne Lejlighed gaves af den afdøde.

Nærværende Stykke er i det tidligste forfattet 1681, med hvilket Aar Biografien slutter, men det sidste Gjennemsyn af den, hvorved enkelte Smaarettelser foretoges, er sket 1687, altsaa fire Aar før Biskop Erik Graves Død. Ved denne Lejlighed tilføjede han følgende yderligere Anvisning for den Mand, der skulde parentere over ham:

I.

Texten, som kan bruges til Ligprædickenn, kand være aff Psal. XXVII v. v. 13, 14. Dersom jeg troëde icke at see paa Herrens goëde i dee Levendis Land (da motte jeg ofvergifue mig). Bie efter Herren, vær trætig, oc hand skal styrcke dit hierte, oc bj efter Herren.

II.

Eller oc aff Psal. LV v.v.v. 17. 18. 19. Jeg vil raabe til Gud, oc Herren skal frelse mig. Jeg vil tale oc hyle, aften oc morgen oc middag, saa skal hand høre min røst: Hand forløser min siel i freed.

Dend 1ste Text kunde mueligt befalde dend Gudz Mand, som Ligprædicken forretter, best, (Saa som jeg stiller det til hannem, enten hand vil bruge nogen af disse tvende eller hand self vil udvæle eenn anden Text). Imidlertid kunde vel in Exegesi begge Texter confereris ved saadan occasion. I. At dette Verdens onde er saa mangfoldigt, at vi snart maatte (om Gud icke med sin Hellig Aand opholdt os) slet ofvergifue os, Huad vi da skall giøre i dette meeget onde? nemblig 1. Raabe til Gud, tale oc hyle, aften, morgen oc middag: 2. Troë at vi skal see paa Herrens gode i de levendis land: 3. Være taalmodige oc trætige, i det vi bier. ja bier efter Herren. II. Naar vi, som meldet er, saa forholder os i denne vor modgang imod Gud, hvorledis hand sig da

vil forholde imod os? nemlig, at hand 1. vil frelse os, 2. Høre vor røst, 3. Styrcke vort hierte oc 4. forløse vor siel i fred.

Efter Biskop Graves Død (1691) forblev nærværende Haandskrift i Aarhus, hvor man ser, at P. Poulson har benyttet det i sit Skrift *Bibliotheca Aarhusiensis*, Hafn. 1725, p. 84 sq.¹⁾ og siden Fr. Nannestad i sit Skrift *Hilaria Aarhusiensia*, Hafn. 1748, p. 160 sq. Da begge disse Forfattere imidlertid skrev paa Latin, og deres Skrifter ingenlunde hyppig forekomme, og da de heller ikke have kunnet medtage ethvert af Forfatteren fremhævet Træk, har jeg anset det for passende her at meddele det hele i den oprindelige danske Skikkelse.

I. N. J.

Belangende min Fødtzel og Lifvis oprindelse, saa og Lefneds Fremdragelse i Verden, fra huilcken Gud unde mig christelig og salig at skillis, naar mit maall er kommen og mit Løb fuldkommen,

Da er Jeg født udi Lund i Skaane aar effter Christi Fødtzel 1624 dend 26 Septemb. ved 3 slett om Morgenens af Hæderlige og Christelige Forældre. Min Fader var dend Ærværdig, Hæderlig og Højlærde Mand Mag. Mogens Grawe S. S. Theologiæ Lector og Canonicus ved Lunde Dombkirche. Min Moder dend Hæderlig, Dydig og Gudfryctig Matrone Anne Erichs daatter, S. Mag. Erick Anderssens, fordum Slodz-Præst paa Kiøbenhafns Slot²⁾, der effter Kong. Maytt. højlowlig Amindelse Christiani 4. Hof-prædichantis daatter, begge salige hos Gud.

Strax effter dend naturlige Fødsel hafver velbemelte mine S. Forældre ladet mig dend 29. Septemb., som ind-

¹⁾ Poulsons Biografi af Biskop Grave er siden benyttet af Zwergius (Sjæl. Cler. S. 632—45) i hans udførlige Levnedbeskrivelse af denne Mand.

²⁾ Dette er dog neppe rigtigt, da M. Erik Andersen ikke var Slotspræst, men residerende Kapellan ved Frue Kirke i Kbhvn, inden han blev Hofpræst. (Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. III, 740—1).

falt paa Michels Dag, komme til dend hellige daab, der at igienfødis og indlifvis Christo og hans dyre-kiøbte Meenighed: Der effter fra første barndom udi Guds Fryct óg gode Sæder mig optuctet, og flittelig i dend Christelig Lærdoms Fundamenter, børne-lærdom, og de lettiste og fyndiste Skriftens Sproch, som vor Saligheds grund bestaar i, effter min alders maade mig underviist.

Udj min alders siette aar og der effter er Jeg betroed adskillige fornemme Præceptorum een effter anden deris privat institution, huor min S. Fader, som da var Rector Scholæ i Lund, sielf hafde flittigste opsiyn med mig, og lod ingen tid forbigaae, naar hand fra sit Embedis besværinger hafde ledighed, at hafve øjne og ørne hos, paa huad maade mine Scholemestere mig instituerede, og huad ieg mig under deris information forbedrede. Særdelis holt dend S. Mand mig flittelig til *Lectionem Biblicam Vet. et Novi Testam.*, saa ieg *distincte integra capita* kunde memoriter recitere og *faciliora dicta Textus Græci*, saa viit min alder kunde taale, til hans Fornøjelse resolve.

Imidlertid ieg saa var under *privata Informatione*, og min S. Fader effter Sl. Mag. Arnoldum Munthenium var bleffven S. S. Theologiæ Lector i Lunds Gymnasio, hafver Mag. Jens Schelderup, som nogen tid effter var bleffven Rector Scholæ i Lund, men siden Slodtz-Præst paa Kiøbenhaffns Slott, der effter Sogne-Præst til S. Nicolai Kircke, og endelig Biscop i Bergen, saa vel som Con-Rector ibid. Mag. Niels Hiortt, som hafde deris Kost i mine S. Forældris Huus, haft flittig indseende med mig, at ieg ved en god *Methodum* til *artium et lingvarum cognitionem* kunde manu-duceris og legge grundvold til en god Stil med tiden at elaborere.

Endelig der ieg var i mit alders 12 aar, ehracted min S. Fader gafnligt at lade mig komme in *Schulam patriam publicam et trivalem Lundensem*, og fick ieg da *locum* in *qvinta classe* og bleff *qvartus a supremo*, da samme *Classis Collega*, dend fornemme lærde Karl og herlige Poet Janus

Kysius, som siden blev Præst og Provst paa Borringholmb, adhiberede baade publice og privatim til min Forfremmelse, med omhyggeligste underviisning sin yderste flid og vindskibelighed.

Anno 1636 nogen tid før Paaske, da anniversarium et solenne Examen udi Scholen holtis af Bispen, Professorerne samt Sogne-Præsten og andre giestlige ibid. bleff ieg aff dend Vel-ærværdige, Hæderlige og Højlærde nu salige Mand Doctor Madtz Jensøn Medelfar, Biscop ofver Schaane Stigt, transfererit in classem Rectoris, og som min S. Fader da siyntis for min liden alder og vext skyld, at ieg endnu et aars tid kunde vel forblifve under qvintæ classis Collegæ institution, saa som ieg og med min S. Faders villie aldeles gierne var tilfreds, tog dend S. Mand Bispen Doctor Madtz Jensøn mig i haand og sielf lidde mig i dend øfverste lectie, lagde de ord til: Jeg flytter ikke nogen op i allne tall. Grawius corpore parvus, sed animo magnus.

A° 1638 da velbem. D. Madtz Jensøn ved døden var afgangen, og dend Ædle og Velærværdige Mand Doctor Peder Winstrup hannem succederede, blef ieg in examine anniversario transfererit a parte inferiore in superiorem, og kient dyctig at høre Professorum Lectier in Gymnasio, nemblig min S. Fader Mag. Magnum Grawium in Theologia et Ebræa Lingva, Mag. Michaellem Mauritium in exercitatione Logices et Metaphysices, saa og Mag. Franciscum Rosenbergium, som da læste Physicam, Ethicam, Problemata Euclidis et Arithmeticam, da ieg af Velb. Winstrupio bleff flytt ofver en stor haab, som hafde haft stæd ofver mig in parte inferiore et superiore, efftersom der i Lectien, saa vel som ofver dend gandske schole, var en meget stor conflux baade her af Riget, saa og andensteds fra: og saasom ieg i bem. classe Rectoris hafde continuerit udi 6 fulde aar og der ofver under Rectoribus Mag. Ivaro Wandalino et Mag. Olao Bagere, Con-Rectoribus Mag. Laurentio Allesio, Mag. Matthia Thomæo et Mag. Claudio Valdkirchio: og midlertid været der paa Gymnasio i 4 aar,

og udi 3 aar supremus in classe Rectoris, begaf ieg mig med Bispens og Professorum sampt schole-mesters gode samptyche og Testimonio til det Kong. Universitet i Kiøbenhafn, og effter at ieg med vedtagne ceremonier hafde deponered, bleff ieg in Matriculam Regiæ Universitatis indskrefvet dend 30 Maji Anno 1643, Rectore D. Olao Wormio, Decano Mag. Jacobo Finchio; udvalgte samme tid Mag. Johannem Svanningium, da Orientalium Lingvarum Professorem, der effter S. S. Theologiæ Doctorem et Professorem og endelig Erche-Biscop, til Ingenii mei Formatorem et studiorum Moderatorem, som ald sin tid med største Kierlighed og oprictigste affection var mig bevaagen: og efftersom dend Hæderlig og Højlærde Mand nu S. hos Gud Doctor Niels Pofvelsøn Schandorphius S.S.Theologiæ Professor var en nidkier Mand for Guds ære, som med alsomstørste Fliid publice og privatim holt den studerende Ungdom til en sand Guds Fryct, flittighed i deris studering og skickelighed i lif og lefnet, bleff ieg da nogen tid dend S. Mands domesticus, nød i hans huus cammer og kost, indtil pladtz for mig bleff ledig in Communitate Regia, da ieg bleff intimered ved den Tridie Skifve i Closteret, og siden til de andre ascenderede, ligesom pladtz vacered til. Imidlertid exercerede mig declamando in æde Regentiana Græce et Latine, saa vel som disputando i Hofmesters Boder [og] Regentz-Kirchen, iche uden Auditorii gode Fornøjelse.

Anno 1645 dend 12 Murtij subjicerede Jeg mig Examine Theologico, og bekom laudabilem Attestationem, Examinatoribus D. Nicolao Schandorphio, D. Laurentio Martini Schavenio et Mag. Erico Olai Tormio, som da i allis paahør lofvede at hafve omhue for min forfremmelse effter de ingenii et eruditionis stricturas, ieg hafde ladet kiende in examine, da af dend mængde, der var oppe til Examen, ichun 2 personer foruden mig blefve approberede, som af de 3, der anammedis, var dend øfverste. Prædicchede dereffter for min dimiss i Regentz-Kirchen den 8

Julij, som ieg samme bekom med lige berømmelse. Och efftersom Gud i samme aar velsignede Landene igien med dend ynskelig fred och rolighed, da uanseet Commensales ved dend tridie skifve i Closteret instændig begiærede mig til deris Decanum, siyntis dog min S. Fader mit gafn at være at antage docendi partes i Lunde-schole: reiste saa med hannem til Lund, hvor imidlertid dend svenske Armee, som mand hafde formeent at hafve været fra Landet, uformodentlig kom ned fra Christians-stad til Lund, og lagde sig for Malmøe, indtil de en kort tid effter qviterede Landet. Disimidlertid var dend S. Mand og Jeg icke i ringe Fortræd og Fare, efftersom ieg idelig maatte reise til dend Svenske Lejer og accordere med Oberste Kling-spore, som hafde min S. Faders gaard til qvarter, og krefvede en stoer Sum Pendinge for gaarden, hand hafde salveret, saa at dend S. Mand og Jeg, som ickun foruden en tienistepige var allene i gaarden, maatte dag og natt tage imod mange partier, indtil Gud da gjorde det, at de droge af Landet til Sverig igien. Der Bispen D. Peder Winstrup med de andre Canonicis var kommen tilbage til Lund igien, offererede Velbem. D. Winstrupius mig Rectoratum Scholæ Ydstadiensis: Men som min S. Fader ynskede helst at hafve mig i Lunde-Schole, at ieg ved hans raad kunde manu-duceris til dend beste docendi Methodum, antog ieg da Hørers pladtz først in tertia, der effter in quinta classe, udi hvilchen bestilling ieg nest Guds bistand dend flid og fruct med Ungdommen, som ieg hafde stoer conflux af, beviste, at Bispen og samptlige Professores kiente mine discipler udi 5 lectie dyctige at dimitteris til Academiet i Kiøbenhaffn og publice gafve mig vidnisbyrd for min exemplar Flid og Fruct, ieg havde beviist, og i allis paahørtachede mig derfore. Imidlertid ieg var Collega 3tiæ classis, tog ieg Baccalaurei-graden, Decano Collegii Philosophici M. Georgio Frommio, da Eloqvientiæ et Mathematicum Professore publico. Samme tid anmodede mig Velbem. Mag. Jørgen From, at Jeg mig vilde antage nogle Herremænds,

særdelis Velb. S. Jørgen Windtz børn, under Institution i dend Højærv. Mands D. Jesper Brochmands huus; men som D. Peder Winstrup actede det at være mit saa vel som Scholens gavn at forblifve ved disciplerne in quinta classe, vilde ieg da icke heller gaa af hans raad.

Anno 1649 tilbød Bispen D. Winstrupius mig Rectoratum Scholæ i Helsingborg, og instendigst anholdt hos mig, at ieg samme Rectorat vilde antage, efftersom Ungdommen sammesteds behøfvede en god Rectore, formedelst dend iche til hans Fornøjelse af dend forige var opdragen: Men som capitulet i Lund hafde da offererit mig Boserup Kald ved Malmøe, som var et got Kald, som Capitulet hafde Jus til, da mit Kalds brev var alt færdig skrefven, og godt Folck i landet for deres børn skyld intet gierne hafde seet, ieg kom fra Lunde-schole, lod ieg mig dog endelig af Bispen ofvertale, og antog Helsingborg Schole at være Scholemester udi, i Forhoebning, at ieg snart, som Bispens ord var, ved Guds bistand kunde blifve Sognepræst i bem. Helsingborg effter Mag. Andrean Gæmsæum, som da var suag og troedis iche til lifvet, og fulde da nogle af mine disciple in quinta classe, saa vel som nogle af Classe Rectoris i Lund mig til Helsingborg, og gafve sig der under min Disciplin. Imidlertid der Gud kaldte bem. Sogne-Præst Mag. Gemtzæum, lod Borgemester og Raad mig kalde for sig i Helsingborg Kirche, og som de udi Sogne-Præstens svaghed, da ieg ofte for hannem hafde betient prædichestolen, saa vel som ellers, da ieg der i Hospitalet hafde, som min bestilling udkrefvede, huer Maaneds dag prædichen, hafde behaget mine gafver paa prædichestolen, tilbød de mig Sogne-Præstis Kald i Helsingborg; reiste saa tvende af øvrigheden sammesteds paa Borgemesters og Raads vegne til Kiøbenhafn underdanigst at anholde om mig til deris Sogne-Præst, men der de ankom, gaf Statholder og H. Canceler dem det suar, at hans Kong. Maytt. allerede hafde lofvet det bort til en anden, ieg skulde dog blifve antegnet til god Forfremmelse

paa et andet stæd, effterdi Borgemester og Raad saa in-
stendig mig begierede, og de det icke tilforne betimelig
hafde andraget. Der effter bleff af mange Adels Folck i
landet, særdelis Admiral Ofve Giedde og H. Hendrich Lin-
denow, da Slotz-Herre paa Christians-stad Slott, begiert af
mig, ieg vilde antage deris børn at reise i fremmede Lande
med; men som mig da var tilfalden en stoer svaghed for
brystet med blods opkastelse, torde ieg icke for min svag-
heds skyld tage imod deris tilbud.

Anno 1650 der ieg mod S. Hans dags tider hafde
sluttet at tage Magisterii graden, som stod i samme aar,
ankom skrifvelse til mig fra Kiøbenhaffn med begiæring,
at ieg i Hans Excell. H. Cancelers H. Christian Thomæsøns
nerværelse vilde lade mig høre paa prædichestolen i Kiø-
benhavn: reiste saa, dagen nest effter ieg samme skrifvelse
hafde bekommet, til Kiøbenhavn, og 3die dagen der effter
prædichede i vor Frue Kirche: bleff der effter strax kaldet
op paa Slottet, og mig da i H. Cancelers nærværelse af
Hans Excell. Højædle Erich Rosencrantz til Rosenholm
tilbuden Hornslett Kald ved Rosenholm, som H. Cantzeler
saa vel som eendeel Professores, særdelis D. Oluff Worm,
mig da meget tilraade, og sagde dend S. Herre H. Christen
Thomesøn samme tid til Højædle og Velbaarne Erich Ro-
sencrantz, at hand maatte beholde mig til sin Sogne-præst
i 3 aar, men siden vilde hand skille hannem ved mig
igien, og hafve mig til en anden bedre stæd forfremmet:
bleff saa strax derpaa mig i mit logement udi Kiøbenhavn
tilskichet Kaldsbref paa Hornslett Kald, dateret den 20
Junij 1650.

Aldrig var ieg saa snart kaldet til bem. Hornslett Kald,
dend Højde nu S. Herre Hendrich Ramell til Becheskow,
da Hofmester paa Sorøe, lod mig jo kalde til sig i sin
gaard i Kiøbenhaffn, og tilbød mig et andet Kald, som
dend S. Mand berømmede, og ved vitløftig tale stræbede
at ville ofvertale mig at antage det. Men som ieg da hafde
anammeth Kaldsbref paa Hornslett Kald, og fornam, at Gud

saa lovligen dertill hafde kaldet mig, saa var langt fra, at ieg for nogen Jordiske Fordeel vilde omskifte det, ieg saa nyligen var kaldet til: Tog saa i Jesu navn afskeed med mine gode berømmelige Testimoniis fra Academiet, resignerede Rectoratum Scholæ Helsingburgensis icke uden disciplernis, saa vel som mange got Folckis graad og bekymring, der fulgte mig til skibs, der ieg skiltis fra dem: og huad affection disciplerne oc deris Forældre hafde til mig, lode mange af dem paakiende med deris hæderlige Foræring paa broen til mig, da vi toge afskeed: ankom saa hid til Aarhuus, og effter at den S. Mand Velærværdig og Højlærde D. Jacop Matthiison, Biscop ofver Aarhus Stift, den 30 Julij in Examine en berømmelig censur mig hafde gifvet ¹⁾, bleff ieg her i Aarhuus Domkirche af hannem ordineret dend 2. Aug. 1650.

Med huad troskab og fliid ieg effter dend aand og naade, Gud gaf mig, samme Kald og Kirche-tieniste udi 10 samfulde aar og noget paa det ellefte betiente, og med huad omhyggelighed ieg mine tilhørere store og smaa omgichis, saa og huad tieniste ieg beviiste dennem udi den Svenske Feide, saa vel som de Allieredis tider, maa de bære vidnisbyrd om, som sammesteds der lefvede, og saa mange som endnu lefver af dem, der kiente mig paa det stæd, saa at alle udi Meenigheden med væmodigste graad og taare beklagede, at de skulle miste mig, der ieg til Hofve blev kaldet.

Og efftersom Jeg fornam min S. Formands Mag. Christian Melchiorson Borgchgrewinchs Effterleverske Anne Hendrichs daatter at være en hæderlig, gudfryctig og forsiynlig Matrone, gavde vi effter foregaaende bøn og paa-kaldelse til den Almæctige Gud, og gode venners Raad og

¹⁾ Poulson stadfæster (Bibl. Aarhus. p. 88), efter en Tradition i Aarhus, at Biskop Jakob Matthiesen ikke blot udtalte sig med den største Berømmelse om Erik Grave ved denne Lejlighed, men ogsaa ytrede den Forventning, at han engang vilde blive hans Eftermand.

tilskyndelse, huer andre voris kærlige samtycke til et Christeligt Ecteskab med huer andre at indgaae, og stoed voris trolofvelse i bem. Hornslett nytt aars dag Anno 1651 og bryllup sammesteds Dom. Trinitatis nest der effter, da Mag. Jacob Knuds  n, Sognepræst til Aarhus Domkirche, Provst over Hasle-Herridt og Canonicus udi Capitulet, og siden S. S. Theologiæ Doctor i Kiøbenhavn, nu S. hos Gud, os copulerede. Udi samme Christelig Ecteskab, som dend naadige Gud hafver ladet os lefve med huer andre udi 36 aar, hafver Gud velsignet os med 3 børn, nemblig 2 s  nner og en daatter, huor af dend første s  n Mogens Erichs  n og Daatteren Anne Erichsdatter for rum tid siden saligen i Herren ere hensofvede.

Anno 1655 sidst in Junio var ieg foraarsaget at reise ofver til Schaane formedelst et skifte der at ofverv  re, og som ieg derfra til Kiøbenhavn kom tilbage Tiisdag aften silde dend 10 Julij, fick ieg bud fra H. Canceler H. Christian Thom  sen i mit Logemente, at Hans Kong. Maytt. naadigste befalning var, at ieg skulde prædicke paa Slottet for Højstbem. Hans Kong. Maytt. søndagen nest effter, nemblig dend 15 Julij, som og ved Guds naade bleff forrettet, huilchet dend H  jloflige Salige Konge lod sig i Kongelig Naade saaledis behage, at dend S. Herre H. Peder Reedtz, siden Kong. Maytt. Canceler, udi en fornemme Forsamling i Kiøbenhavn berettede, at det var aarsagen, huorf  re ieg fra Hornslett til Hofve bleff kaldet.

Imidlertid ieg var Sognepræst i Hornslett, bleff mig trende gange Magisterii-graden tilbuden, dend første gang paa Academi  tz vegne i Kiøbenhavn ved dend S. Mands D. Jacob Matthiisens skrifvelse, huorudj mig Programma bleff tilskichet. Anden gang af Facultatis Philosophic   Decano paa Sorøe Mag. Rasmus Brochmand. Tredie Gang atter af dend S. Mand D. Jacob Matthiis  n, som ved Mag. Krogium Rectorem Scholæ udi Aarhus lod mig sin skrifvelse med Programmate tilskicke. Men som ieg, da ieg var Rector Scholæ i Helsingborg, hafde sluttet at tage

graden i samme bestilling, og ved samme tid bleff kaldet til Hornslett Kald, saa vilde ieg da gjerne nøjes med den titul, ieg hafde paa det stæd, ieg var kommen til.

Anno 1660 ankom Hans Kong. Maytt. Friderici 3. naadigste Missive af dato Kiøbenhafn dend 25 Junij samme aar, at ieg mig strax skulde begifve ofver til Kiøbenhafn for højstbem. Hans Kong. Maytt. at lade mig høre paa Prædichestolen udi Slotz-Kirchen: begaff mig saa det forderligste mueligt var, og saa snart ieg kunde fornemme, at de Svendske Regimenter vare fra Sielland, paa reisen til Kiøbenhaffn, ankom der dend 29. Julij om aftenen, fick saa Kong. befaling ved Ober-Secreterer Erich Krag at prædicke for Hans Kong. Maytt. den 5 Augusti udi Slodtz-kirchen sammesteds, som og ved Herrens hielp bleff forrettet, og endog Hans Kong. Maytt. naadigst med min prædicken var tilfreds, bleff mig dog atter befalet den 7 Aug., som var en Tiisdag, at ieg næste Fredagen effter, nemlig dend 10. skulde prædicke igien for Hans Kong. Maytt. og bleff mig af Højstbem. Hans Kong. Maytt. forelagt Text af Job 11 a v. 7 ad 13. huilchen prædichen dend S. Konge lod sig saa behage, at endog der var sent bud til adskillige hæderlige og velbegafuede Mænd i Fyen og andensteds at lade sig høre, saa bleff mig dog alvorligen ved Secretereren Erich Krag anbefalet, at ieg uden ald lenger undskyldning strax effter Hans Kong. Maytt. befaling skulle komme op paa Slottet at giøre min underdanigste Æd for Hans Kong. Maytt. for hans Hoffprædichant at være effter D. Johan Badskiær, som da var bleffven Biscop i Wiborg Stift.

Med huad bevegelige ord allerunderdanigst da af mig med modige taare j øjnene bleff begiert, at ieg maatte forblifve ved Hornslett Kald, som ieg i saa mange aar hafde tient udi, at ieg til min dødedag der kunde tient Gud og hans Meenighed, efftersom ieg baade af Øffrigheden der til stæden saa vel som Sognefolchet saa var afholden, at de med største Væmodighed vilde miste mig, er Gud og enhuer

af de Kong. Ministris, som ieg da talte med, nochsom bevist: Men der Guds och Kongens villie var Loven, ieg hafde at skiche min villie efter, gjorde Jeg da min Underdanigste Æd for hans Kong. Maytt. dend 10. Aug. 1660. och fih saa mit bestallings bref dat. 12 Aug. at være hans Kong. Maytt. Hofprædichant. Og efftersom ieg Allerunderdanigst anholt at maatte reise tilbage at resignere Kaldet udi Hornslett, bleff mig atter befaleet dend 24. Aug. at Jeg dend 10. Søndag effter Trin. som indfalt dend 26. Aug. igien skulle prædiche paa Slottet for h. Kong. Maytt. som og ved Guds naade bleff forrettet. Tiisdag dereffter kom atter bud til mig, at hans Kong. Maytt. naadigst ville, ieg om Fredagen nest effter skulle forklare dend Text Joh. 3 v. 13. Ingen far op til Himmelen, uden dend som kom ned af Himmelen, det er Menneskens Søn, som er i Himmelen. Huilchet der ieg ved Guds kraftige bistand hafde giort, bleff mig da skiched Kong. Maytt. breff, at ieg skulde nyde fri Skibe-rom til mit godtz fra Jylland til Kiøbenhafn at lade offerføre, saa og nyde fri heste og vogn ofver landet frem og tilbage, med naadigste befalning, at ieg med allerførste mueligt var skulde komme tilbage igien til Kiøbenhaffn. — Effter at ieg da i Jesu nafn iche uden alle tilhøreris stoere och smaa i Hornslett Kirche deris graad og modige taare formedelst min skilsmisse fra dem hafde resigneret og aftachet, kom ieg da in Septembri tilbage igien til Kiøbenhafn og i Herrens nafn begynte den tieniste paa Slottet, ieg sammesteds var kaldet til.

Huad naadigste bevaagenhed, geneegenhed och gode hiertelaug den S. Konge imidlertid, og saa lenge hand lefvede, hafde til mig, lod hans Kong. Maytt. i mange maader paakiende, da hand iche alleniste lod mig ved Ober-Secretereren Erich Krag vide Nyttaarsdag 1661, der prædichen i Slodtzkirchen var endt, at hans Maytt. vilde naadigst forære mig Heste og Carodtz, aarlig Hafre til Hestene, fri Ildebrand, saa og fri Residentz, saa som mig bleff tilskichet Kong. Maytt. Missive af dato 27. Junij 1661,

formeldende at Kong. Maytt. hafde anbefalet Rigens Skatmester at lade besicte og taxere Lorentz Tuxens gaard, som Kong. Maytt. til min bevaaning sig vilde tilforhandle, at gaarden, dersom det til min Fornødenhed begieret bleff, skulde repareris. Hans Kong. Maytt. saa vel som Dronningen og hans Kongl. Højhed forbedrede mit offer paa alteret dobbelt, lagde 300 Rix dlr. aarlig til min Løn, saa som Kong. Maytt. naadigste befaling til Rentemesterne lyder, at de mig den rictig og i rette tide skulde lade bekomme.

Anno 1661 d. 17. Julij bleff mig naadigst befalet, at efftersom Hans Kong. Maytt. ved Hans Kong. Højhed voris itzige allernaadigste Arve-Herre og Konge, actede at tage Stænderne i Norge i æd, paa det Kong. arvehusis vegne, og Kong. Maytt. Raad var anbefalet sig til Christiania i Norge, huor da dend høyste ræt skulde holdis, at forføje, saa hafde ieg underdanigst at følge med Hans Kong. Højhed paa det Skib de 3 Løver, som seilede dend 21 Julij 1661 fra Kiøbenhaffn til Sundet, huor Hans Kong. Højhed gick til skibs, og tillige med den anseelige Flode af Orlogskibe og Fregatter ankom for Aggers-huus Slott dend 1. Aug. nest effter. Imidlertid og uanseet ieg af en hefftig calculo laborerede, opvartede ieg dog med prædichen og anden tieniste paa Skibet, saa vel som i Slodtz-Kirchen saa og Byens Kirche effter Hans Kong. Højheds naadigste befaling, udi hans saa vel som fornemste Danmarchis og Norgis Stenders præsentz, paahør og fornøjelse.

Efter at vi lycheligen vare komne tilbage fra Norge, og i sundet ankomne d. 7. Septemb. forføjede ieg mig strax igien til Kiøbenhaffn, continuerede de sædvanlige prædichener om Fredagen og Søndagen paa slottet, fick imidlertid befaling i Kong. Maytt. og endeel de høje Ministres nærværelse Torsdag effter Dom. Qvintagesimæ 1662 at holde conference paa Slottet med en Photinianer¹⁾

¹⁾ Af Zwergius's Sjæl. Cleresi, S. 634 ses, at det er Socinianeren Stanislaus Lubienietzky, om hvem der er Tale.

ofver den articul de S. S. Trinitate, som den Højloflige S. Konge i dend naade optog, at hand der samme conference var til ende, sagde til bem. Photinianer: jam ergo fateris te victum, saa hand ydmygeligst tachede Hans Kong. Maytt. at hand til samme colloquium var admitteret, og tog derpaa sin underdanigste affsked.

Anno 1663 dend 8 Octob. bleff mig atter af Høistbem. hans Kong. Maytt. anbefalet tillige med de velærværdige Mend, nu Salige i Herren, Doctore Wellero, hans Churførstelige Naadis af Saxen Hofprædichant og Confessionario, saa vel som Doctore Clotsio in Auditorio superiore in publica disputatione, som af dend Velærværdige nu S. Mand Doctore Wandalino bleff holden, publice at opponere, det som og ved Guds bistand i Hans Kong. Maytt., Hans Kong. Højheds Chuur-Prindtzens af Saxen, saa vel Auditorii af Adelige, Giestlig og Verdslig Stands personers største Frequentz bleff forrettet. Atter in Martio Anno 1664 bleff mig effter meer højest bem. Kong. Maytt. befalning af Statholder Gabel, nu S. hos Gud, adskillige Theses leverede, sammenskrefne af dend Jesuvit Pater Molman, som med dend Keiserlig Gesant Baron de Goes til Kiøbenhaffn var ankommen, vare opsatte ¹⁾, huor ofver ieg i 3 dage effter hinanden udi Hans Kong. Maytt. saa vel som Hans Durchlaughtighed Hertug Johan Friderich af Hannover og andre høje Ministrorum nærværelse med hannem maatte conferere.

Strax dereffter i samme aar 1664, der den Velærværdige og Højlærde Mand Mag. Hans Brochmand, forige Superintendent ofver Aarhus Stift, var ved døden afgang, hafver Hans Excellence den Højædle og Velbaarne Herre H. Canceler Peter Reeds ladet mig kalde til sig og effter Hans Kong. Maytt. befalning sagde, at det var H. Kong. Maytt. allernaadigste villie, ieg for adskillige gifne prøfver og specimina, aarvaagen fliid og utrettelig arbeid, i huor

¹⁾ Disse to Ord bør udslettes.

nødig H. Kong. Maytt. vilde miste mig, skulde befordris til *Episcopatum Aarhusiensem*.

Giorde saa min æd for H. Kong. Maytt. paa Slottet Søndagen for Christi Himmelfartz dag og bleff orderet af Erche-Bispen D. Hans Svane neste Himmelfarts dag efter i vor Frue Kirche; ankom saa her til stæden den 26 Julij nest efter.

Der efter uanseet ieg mig hafde bered publice et so-lenniter at tage Doctoratz graden, saa som den S. Mand Hans Højærværdighed D. Hans Svane Erche-Bispen mig hafde ladet forstaa, at hand i samme aar 1664 eller i det seeneste 1665 vilde holde Doctoratz-graden, da *caput octavum in Daniele til disputationis Materiam* skulde foretagis, saa dog, som samme dend S. Mands forsæt formedelst mange hans høje Embedis forrætninger ei bleff efterkommet, behagede Hans Kong. Maytt. sielf at conferere mig saa vel som endeel andre Biscoper her i Riget og i Norge Doctoris Gradum et Privilegia, som skeede dend 27 May 1668 ¹⁾.

Samme aar 1668 der Ærche-Bispen D. Hans Svane var ved Døden afgangen, bleff ieg ved Kong. befalning overkaldet at ordinere D. Johan Wandel til Biscop over Seelands-Stift, som og ved Guds naadige bistanð bleff forrettet af mig Dom. XX post Trinit. samme Aar.

Anno 1671 fick ieg voris naadigste Arfve-Kongis Christiani 5. befalning, at ieg skulde assistere med tvende andre Biscoper udi Salvingen, som skeede i Friderichs-borgs Slodtz-Kirche. Og bleff strax der efter paa Mariæ Besøgelsis dag befalet af Hans Kong. Maytt. at prædicke paa Slottet i Kiøbenhaffn, som og ved Guds naade bleff forrettet.

Der Lejren stoeð ved Colding Anno 1674, bleff ieg udkaldet af Hans Kong. Maytt. med D. Matthiis Foss, Superintendent over Aalborg Stift, Hofprædichanter D. Hans Leth samt Mag. Christen Lodbiere, Sognepræst i Roëskilde,

¹⁾ Diplommet eller Bullen er aftrykt hos Poulson, Bibl. Aarh. p. 90—1.

at gifve voris underdanigste betenchning udi huis os bleff forelagt ¹⁾).

Anno 1680 da Hans Kong. Maytt. var her i Jutland at besee Kiøbstæderne, bleff mig befalet udi Hans Kong. Maytt. Gemach at prædiche for hans Kong. Maytt., som ved Guds Naades krafft blef forretted.

Anno 1681 bleff ieg udkaldet at prædiche for Hans Kong. Maytt. i Colding, som skeede paa Colding-huus-slott Dom. 6. post Trinitatis.

¹⁾ Se foran S. 146.